

הקדמת נכד המחבר

לכבוד זקינו הגדול מדבר

יתברך ה' בורא ו'ישתבח ה'יוצר, ואמלא פי תהלת ה' ובתוך רבים אהללנו, על כל הטוב אשר גמלנו, שהחיינו וקימנו והגיענו, לראות היום שנית בהופעת ספרו של אא"ז הרה"ג המפורסם מוהר"ר אברהם ביק זצ"ל"ה מק"ק פרעשבורג, ה"ה ספר ביכורי אביב על התורה, אשר כבר נודע טבעו בעולם ושמעתתיה מתבדרין בי מדרשא, וחובבי תורה מתענגים על צוף אמריו, המיוסדים על אדני פז ועמודי שש, הקדמות נאמנות ממעמקי הש"ס והפוסקים ראשונים ואחרונים.

ספר זה יצא לאור בראשונה על ידי אא"ז המחבר בעצמו שהוציאו לאור בשנת תרל"ג בהסכמת גדולי הדור ההוא, ובתוכם מרן כ"ק בעל דברי חיים מצאנז זי"ע, אשר משבח את המחבר שהוא "מכירו מאז לתלמיד חכם וירא שמים".

שוב זכיתי להוציאו לאורה בשנת תשל"ט, במתכונתו הראשונה בדפוס צילום מדפוס הראשון. ובעזה"ש"ת מצא הספר חן באהלי תורה, ונתרכו ההוגים, וכבר אזל לגמרי משוק הספרים ואינו בנמצא עוד.

ועל כן אזרתי כגבר חלצי ובאתי להוציאו לאור מחדש במהדורה משובחת באותיות מאירות עיניים ובסידור נכון אשר ירוץ בו הקורא, ויערכו לפני הלומדים דבריו המתוקים, בהיותם לפנייהם כשולחן הערוך, וישתו רבים ותרבה הדעת, ושמרתי נגד עיני דברי מרן הגאון ר' עקיבא אייגער שציוה לבנו להדפיס ספרו בנייר יפה ודיו שחור ואותיות נאותות וכו' כי הכוונה מתעורר בספר נאה ומהודר.

והנה בספר "ימין משה" שהוצאתי לאור בשנת תשנ"ז מכתב יד אא"ז חידושים ופלפולים על הרמב"ם, שם בהקדמתי הארכתני בסיפר תולדות המחבר בפרטות, והנני מעתיק אותו כעת לכאן, למען יעמדו לפני עיני הלומדים בספר זה, בבחינת והיו עיניך רואות את מוריד, לדעת גדולת תורתו של כבוד אא"ז זצ"ל.

אפריון נמטייה לכבוד ש"ב האברך היקר מופלא שבערכין מו"מ בתוי"ש מוהר"ר
אברהם משה לעפקאוויטש שליט"א בן ש"ב מוהר"ר צבי לעפקאוויטש שליט"א
ממאנט קיסקא, שעזר לי הרבה בהוצאות הדפסת ספר זה, זכות אא"ז המחבר יעמוד לו
שיזכה לישוב באהלה של תורה ללמוד וללמד מתוך נחת והרחבת הדעת, ולהמשיך במעשיו
הטובים בשמחה ובטוב לבב, ולראות רב נחת מכל יוצ"ח לאורך ימים ושנים טובות אכ"ר.

ומעומק לבי הנני להודות לידידי הרבני הנגיד החשוב מו"מ בתויר"ש מוהר"ר מרדכי
שלמה גאלדבערגער שליט"א מברוקלין מחשובי תלמידי כ"ק אדמו"ר בעל ויחי יוסף
מפאפא זי"ע, אשר עזר לי הרבה בסידור ספר זה ועמד על המשמר לנצח על מלאכת הקודש,
והשתדל שיצא לאור על צד היותר טוב, ה' הטוב ישלם לו משכורתו שלימה על כל אשר
מרח בזה בחפץ לב, לתועלת הלומדים והמעיינים בספר זה.

ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיהיו שפתותיו של אא"ז זצ"ל דובבות, ויהיה למליץ
בעדינו שאזכה לישוב על התורה ועל העבודה לאורך ימים ושנים טובות יחד עם זוגתי
הרבנית הצדקנית תח' בת גדולים המפורסמת במעשיה הטובים וגומלת חסדים תמיד
להקלת סבלם של חולי עמינו בני ישראל, ושנזכה כולנו יחד לרפואות וישועות בגו"נ ויתקיים
בנו מקרא שכתוב עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו, להחליף כח לעבודתו ית"ש לעד.

ואחת היא ברכתי והכרת טובתי מול אנשי קהלתי קהלת נאה וחסודה קהל מחזיקי הדת
דחסידי בעלזא תחת נשיאות כ"ק מרן מבעלזא שליט"א, אשר זה יותר מחמישים שנה כולם
שנים לטובה אני שרוי בתוכם לעמוד לפנייהם ולשרתם, כולם אהובים וברורים ידידים נאמנים
חסדים ואנשי מעשה, ומחזיקים אותי בכבוד ומאפשרים לי עבודתי עבודת הקודש אשר עלי,
ואתי בכתף ישאו.

מלכא דעלמא יברך יתהון וית כל אחינו בני ישראל די בכל אתר בחנא וחסדא וחיי
אריכא ומוזני רווחא וסייעתא דשמיא ובכל אשר תאוו נפשם לטובה, ונזכה בקרוב לקבל
פני משיח צדקינו מתוך רחמים וחסדים מרובים במהרה בימינו אכ"ר.

הכ"ד נכד המחבר זצ"ל המוציא לאור

חדש תמוז תשס"ג לפ"ק

פה מאנטריאל יע"א

יעקב יצחק ניימאן

אבדק"ק מחזיקי הדת דחסידי בעלזא

מאנטריאל יע"א

הקדמה

בשבח ותולדות המחבר וספריו

שנדפס בספר ימין משה על הרמב"ם

(שיצא לאור בשנת תשנ"ז)

י'תברך ה'בורא ו'יתרומם ה'יוצר, שסייעני על דבר כבוד שמו והגיענו הלום לזכות אותי להוציא לאור חידושי כבוד אא"ז הרה"ג המפורסם מוהר"ר אברהם ביק זצ"ללה"ה, פלפולים והערות על הרמב"ם אשר אא"ז המחבר נקבם בשמו "ימין משה".

נתקיים באא"ז המחבר זצ"ל ונתמלא בקשתו אשר מפיל תחנתו במליצת לשון קדשו בהקדמתו לספר ביכורי אביב על התורה וז"ל: ועל זאת אתפלל לך משגבי שמחני בקדשך, וחלק לי שכם בעוה"ז כדי שלא יטרידנו הדוחק ח"ו, ושימני בעוסקי תורתך לשמה, הבינני ממתק רזיה, גלה לי חמדת גנויה, ותנני בין רואי שמשה וחזויה, ולא בין נרדמי תבל והבל והזויה והגבר חשקי בתורתך בין שאון עליזיה, וזכני להדפיס ספרי "ימין משה", ומאורי אור, באור סתומת דברי אור החיים, וישוב פליאותיו נגד הגמ' והגהת שיבושיו והרחבת אמריו.

ספרו של אא"ז זצ"ל "ביכורי אביב" יצא ראשונה מבין חיבוריו הרבים, בשנת תרל"ג ובראשו הסכמות נלהבות מגאוני וגדולי דורו, וביניהם, הגאון רבי יוסף שאול נאמנזאהן זצ"ל מלכוב בעל שואל ומשיב, שמעיד בהסכמתו: כי ראיתי דבריו הערות רבות שכליות והוטב מאד בעיני, וכן מוסיף על דבריו בשבח המחבר והספר הרב הגאון רבי יהושע ליב זצק"ל משאקלאוו.

הגאון בעל שואל ומשיב החשיבו מאוד כנראה מספר "אלף כתב" להרה"ג רבי יצחק ווייס זצ"ל הי"ד ראב"ד ווערבוי, שמביא בספרו שם (אות ק"ו) כי בהיות אא"ז זצ"ל בלכוב אצל השואל ומשיב זכה לילך עמו ביום ת"ב על הבית החיים והיה מנהגם שם לזרוק שומים על הקברים והשואל ומשיב קרא תמה על מנהג זה (עי' שער המלך הל' ת"ב ב' טעמים על זה), ואמר לו אא"ז זצ"ל שהמנהג בא לרמוז שהשוכני עפר שם לא היה להם קנאה, כי חז"ל

(כ"ק פ"ב.) אמרו במעלות השום שמוציא קנאה וחז"ל בשבת (קנ"ב ע"ב) אמרו על הכתוב (משלי יד ל) ורקב עצמות קנאה כי כל מי שאין לו קנאה בלבו אין עצמותיו מרקיבים וזה המקור למנהג ישראל זה, וענה הגאון בעל שואל ומשיב לאא"ז זצ"ל - שנשמך עליו בהילוכו - בזה"ל איהר האט ליב כל מנהגי ישראל מיישב צו זיין.

בשנת תרל"ז הוציא לאור את ספרו "יסוד אהל מועד" על הקרי והכתיב שבמקרא, ובו קורא לכל חכמי ישראל לעזור במלאכת הקודש לעמול בתורה הכתובה להראות הגנוז בשינויים המפליאים מעבר לעתיד, מזכר לנקבה, מרבים ליחיד ודומיהם, לגולל המסוה מעל פני קריין ולא כתיבין, וכתיבין ולא קריין, לשדד עמקי הרמזים בחסר ויתר ולחפש בנרות רזי אותיות רבות וזעירות וכו', לבאר הכל על פי הלכות ואגדות מדרשות ומוסרים.

כן מבקש מחכמי הדור שכל אחד ישלח לו מה שחידש בדברים הנ"ל, ובדעתו היה להוציא לאור עולם חומש בצירוף פירושו וחידושים שקיבל מחכמי הדור בענינים הנ"ל. לדוגמא לזה הוציא לאור ספרו יסוד אהל מועד שהוא יסוד לעשרה כרכים שיצאו אח"כ על ידו.

בספרו זה מצינו הסכמה נלהבת של מרן הדברי חיים זצ"ל מצאנז המעיד על גדולתו של אא"ז בתורה וביראה. ומובא בספר אלף כתב (אות ק"ז) כי מרן הדברי חיים כיבדו לאא"ז זצ"ל בדרוש אחד אשר דרש, ונתן לו הכי"ק במתנה.

כן מעוטרת ספרו זה בהסכמות גדולי הזמן, וכגון, הראשון לציון רבי אברהם אשכנזי מירושלים המכתירו בשבחים נפלאים: אור זרוע לצדיק דין הוא הדר, בקודש לו נהדר, תפארת חכמים מכחר עצמים וכו', וכו', והגאון רבי שמעון סופר זצ"ל אבד"ק קראקא המעטרו בתואר גבר חכם בעוז של תורה, ושמחת נפש שמחתי בדבריו הנעימים מתוקים מדבש ונופת צופים, דברים שלא שמעתן אוזן מעולם. ובהסכמה שניה הוא כותב: הנני גם אני מוכן להיות מן המסייעים על ידו בעה"י לנטוע אהל, זה ספרו אהל מועד לעטר תורתנו הקדושה לסלסלה לרוממה לכבוד ולתפארת.

כמו כן הסכימו על ספריו הגאון בעל השבט סופר מפרעשבורג והגאון הישיש רבי נטע וואלף ראב"ד שם, הגאון רבי אלי' חיים מלאדז, הגאון רבי מרדכי גימפל יפה מראזינאי, הגאון רבי אליעזר משה הורוויץ מפינסק, והגאון הנצי"ב מוואלאזין, זכר כולם לברכה לה"ה.

אא"ז המחבר זצ"ל היה יליד מאהליב שברוסיה היא העיירה הנקראת SOGILOV PODESK שהוא לא רחוק מעיר אומאן מצד אחד, ומצד שני בדרומה של ווינעצ'יא. אין לנו ידיעה

ברורה מתי הגיע להתיישב בפרעשבורג, רק מהנראה על ספרו כיכורי אביב שהוציא לאור בשנת תרל"ג היו ההסכמות מרוסיה ומפולין, ורק אח"כ בספרו יסוד אהל מועד שהו"ל בשנת תרל"ז אנו מוצאים הסכמת השבט סופר מפרעשבורג שכותב לו בתוך הדברים: ומה מאד התענגה נפשי בימי שבתו פה עירנו פרעסבורג זה כעשרה ירחים, וחתי"ק הוא מיום א' לך לך תרל"ה.

אח"כ עלה לארץ הצבי ונתיישב בעיה"ק ירושלים תוב"א שם הדפיס בשנת תרמ"ב את חלק הראשון מעשרת ספרי "אהל מועד" על חמש מגילות, ספר יהושע שופטים ושמואל, בספרו זה הוא קורא אל הרבנים חכמי אשכנז וחכמי הספרדים שיבואו לעזרתו לשלוח לו חידושיהם על השינויים בקרי וכתוב וכו', בספרו זה אנו מוצאים הסכמת הגאון רבי שמואל העליר זצ"ל מצפת.

תיכף בעלותו לארץ הקודש הדפיס קונטרס בשם "מודע לבינה" בו מביע חשקו להוציא ספר שלם על ענינים אלה, וכותב שזה י"ד שנים שעלה במחשבתו כי דבר זה הוא מכבוד התורה לפרש השינויים הרומזים בדקדוקי המקראות חסרות ויתרות רבות וזעירות ושינוי המעמים בהם טמונים ספונים וגנוזים רמזי תורה שבע"פ, והוא מאריך שם שהוא מאמין באמונה שלימה שיש בכל קרי וכתוב ובשאר השינויים גם סודות נשגבות בדרך הנסתה, והוא לא בא רק לבאר הדברים בדרך הנגלה.

בירושלים עיה"ק הדפיס גם חלק השני מספרו וקראם בשם "פרי הארץ" יען נדפסו בארץ הק', ובו מביע תודתו לאנשי ארם צובא וחכמיו שהיו לו לעזר בהדפסת הספר.

בשנת תר"ן לערך חזר לפרעשבורג וייסד לעצמו בית דפוס בשם בית יהודא לסייע לו במטרתו להדפסת ספריו שם הדפיס חלק ג' וחלק ד' וחלק ה' מכפריו, ושנת תרנ"ז הדפיס ספרו על מלכים בו הוספות נכבדות על חיבוריו הקודמים וחידושים שקיבל בעניניו מגדולי רבני דורו.

בשנת תרנ"ז הדפיס חלק ו' מספרו בעיר מונקאטש (וכנראה שמגר את בית דפוסו בפרעשבורג) ומאז נדפסו שאר ספריו עשרה במספר, ובתוכם חיבור על ספר תהלים, ספר "ערכי עלי" ע"ש ערכתי מערכה זאת לפני, וס' בשם "ברכה משולשת" ביאורים בסימני הש"ס ובנוסח התפלה.

בסוף ספרו על תהלים מביא אא"ז זצ"ל את הקורה אותו וז"ל: מצאתי פה להודות לה' על שעשה עמדי בשנת תרל"ז אשר הוכיתי בחולי העורקים ר"ל ונאבד ממני כח התורה עד

שלא הבנתי גם ללמוד מקרא, ונעשיתי כע"ה גמור איזה חדשים, וגם כל כוחות ידי ורגלי תשו מאוד, ואמרתי נואש לחיי ולדעת אשר בלתה למה לי חיים, וברוך גואלי ומצילי אשר אחד הייאוש בא שינוי רשות כי יצאתי מרשות האיוולת והמות לרשות החיים ודעת ברורה וצלולה אשר עוד חזקה מאשר מקדם, ויהי במוצאי שבת קודש נתעטשתי בכח ומאז החלה הרפואה, כי כל ימי המחלה אפילו שאיפת טאבאק לא הועילה להביא עיטוש כלל, ולאט לאט החילותי ללמוד מקרא ופרש"י ואח"כ משניות וגמרא עד שחזרתי לכתוב חידושי תורה בכח בינה ודעת ב"ה, וכבר נדפסו, ודרשתי אז בפרשת השבוע כלילה בסעודת ההודאה בשבת ת"ח מצוינים, ואידי דחביב לי אעתיקנו פה לקרבן תודה, כי כבר אמרו שחידושי תורה נחשבים כקרבן, כמ"ש בחלק שביעי של ספרי סי' פ', קחנו משם.

והנה אחרי אשר ביאר אא"ז המחבר זצ"ל שחידושי תורה נחשבים כקרבן, גם עלי לשלם לעליון נדרי, חובת תודתי להשי"ת אחרי אשר הייתי חולה ר"ל לפני איזה שנים והיית במצב קשה מאוד, ועברה עלי ניתוח קשה וב"ה שהיתה בהצלחה עד אשר שבת לאיתני ללמוד וללמד ולעמוד לשרת את עם ה' הפונים אלי, מה אשיב לה' כל תגמלוהי עלי, ובמקום קרבן הנני לקיים רצון אא"ז זצ"ל להוציא לאור את חידושי בדפוס אחרי אשר עברו יותר ממאה ושלושים שנה משנתחדשו ונכתבו עלי גליון, וכבר אמר החכם מכל אדם (קהלת ג') לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים.

ותמכתי יתדותי בדברי כ"ק מרן אדמו"ר הרה"ק מהר"א מבעלזא זצוק"ל זי"ע שדיבר בקדשו לפרש דברי המדרש (ויק"ר פט ב') על הפסוק זובח תודה יכבדנני רב הונא בשם רב אחא יכבדנו אין כתיב אלא יכבדנני כבוד אחד כבוד, ע"ד שפי' בדברי חיים אם על תודה יקריבנו שהתורה מייצגת לנו להקריב קרבן תודה ולא חטאת ואשם, ע"כ, והוסיף מרן זצ"ל דכשהשי"ת עושה ניסים לאדם מתגדל כבודו ית' ומתפרסמת אלקותו, וזהו כבוד אחד כבוד, כבוד הראשון הוא עצם הנס והכבוד השני הוא הקרבן תודה שמפרסם הנס, אתד"ק.

וכ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא שליט"א הוסיף לבאר ד"ק בכבוד אחד כבוד, דכבוד הראשון הוא הקרבן תודה שהאדם מביא לאחר שהקב"ה הוציאו מצרה לרוחה, והכבוד השני הנוסף הוא ההתכוננות בחסדי ה' וטובותיו והישועות שהוא עושה עם האדם בכל עת ובכל שעה ועי"ז הוא מוסיף להתעלות ולהדבק בה' יותר ויותר זהו הכבוד אחר כבוד לו ית"ש.

והנני להוסיף על דבריהם הק' ע"ד המובא בס' דעת סופר בפ' ויצא בשם המהר"ם שי"ק זצ"ל פי' הכ' שאמרה לאה הפעם אודה את ה' ותקרא שמו יהודה, כי לאה בעצמה אמרה מאחר שכבר נולדו לה ד' בנים וכי סגי אם אודה את ה' רק פעם אחת הלא ראוי להודות לה' תמיד תהלתו בפי שלא לשכוח חסדי ה' המרובים, ותמיד יהיה לנגד עיני גמולות וטובות של

הקב"ה, ע"כ קראה שמו יהודה כדי שיהיה לה למזכרת אהבה ותודה להשי"ת ב"ה, וזהו שאמרו הפעם אודה את ה' בלשון בתמיה, וכי רק פעם אחת אודה את ה' הלא לא סגני בפעם אחת בלבד רק תמיד תהלתו בפי, ע"כ קראה שמו יהודה, ודפח"ח.

וכן אני תהלת ה' ידבר פי תמיד בכבוד אחר כבוד לו ית"ש, כי לא סגני בפעם אחת, וע"י שהנני מוציא לאור חידושי אא"ז וצ"ל כדי שהלומדים ידברו ויפלפלו בו, ולפי דבריו שביאר שחידושי תורה הם במקום קרבן תודה וכנ"ל, הרי כל לימוד ולימוד הוא כקרבן תודה וממילא אקיים בזה תמיד תהלתו בפי דהיינו כבוד אחר כבוד ואין כבוד אלא תורה.

והשי"ת יעזור לי שאקיים בזה חובתי ותתקבל פעולתי זו להיות נחשב כתודה וכקרבן על כל פרטיה ודקדוקיה וכונותיה, להיות מוסיף והולך בעבודתו מתוך תודה תמידית על השפעת חסדו עלינו ומתוך פרסום אלקותו וישועתו עלינו לנצח.

והנה זיכני השי"ת בשנת תשל"ז להוציא לאור ספר "ביכורי אביב" עה"ת מכ' אא"ז וצ"ל ובעת אני זוכה להוציא לאור ספרו על הרמב"ם "ימין משה" שהם שני ספרים על שני חלקי התורה בדרוש ופלפול, ושניהם רמוזים בכתוב יורו משפטיך ליעקב ותורתך ישראל ע"ד שביאר מורי ורבי הק' נזר ישראל ותפארתו עמוד ההוראה כ"ק מרן בעל ויחי יוסף זצוק"ל מפאפא בהקדמה לספרו דמר אביו מורי ורבי נר ישראל וקדושו כ"ק מרן בעל ויגד יעקב זצוק"ל בהקדמה לספרו שו"ת משפטיך ליעקב (שזכיתי להוציאו לאור בשנת תשל"ו) וזל"ק: יורו משפטיך ליעקב, יעקב נקראים אותם שאינם במדרגה להיות נושא בפלפול דאורייתא וצריכים להורות להם משפטים דהיינו דינים ודברי מוסר, ותורתך לישראל, לבעלי מדרגה ובני תורה יש להגיד להם תורתך אלו פלפול דאורייתא. ועל שתי דברים אלו יורו שני ספרי אא"ז וצ"ל להשביע רצון שתי סוגי לומדי תורה ומבקשי ה' בב' הענינים.

ויהי רצון מלפני אבינו שבשמים שיהיו שפתותיו של אא"ז וצ"ל דוכבות, ויהיה למליץ בעדינו שאזכה לישב על התורה ועל העבודה לאורך ימים ושנים טובות יחד עם זוגתי הרבנית הצדקנית תחי' בת גדולים המפורסמת במעשיה הטובים וגומלת חסדים תמיד להקלת סבלם של חולי עמינו בני ישראל, ושנזכה כולנו יחד לרפואות וישועות בגו"נ ויתקיים בנו מקרא שכתוב עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו, להחליף כח לעבודתו ית"ש לעד.

ואחת היא ברכתי והכרת טובתי מול אנשי קהלתי קהלת נאה וחסודה קהל מחזיקי הדת החסידי בעלזא תחת נשיאות כ"ק מרן מבעלזא שליט"א, אשר זה יותר מארבעים שנה כולם שוים לטובה אני שרוי בתוכם לעמוד לפנייהם ולשרתם, כולם אהובים וברורים ידידים נאמנים חסידים ואנשי מעשה, ומחזיקים אותי בכבוד ומאפשרים לי עבודתי עבודת הקודש אשר עלי, ואתי בכתף ישאו.

מלכא דעלמא יברך יתהון וית כל אחינו בני ישראל די בכל אתר בחנא וחסדא וחיי אריכא ומזוני רווחא ומייעתא דשמיא ובכל אשר תאווה נפשם לטובה, ונזכה בקרוב לקבל פני משיח צדקינו מתוך רחמים וחסדים מרובים במהרה בימינו אכ"ר.

הכ"ד נכד המחבר זצ"ל המוציא לאור

חודש טבת תשנ"ז לפ"ק

פה מאנטריאל יע"א.

יעקב יצחק ניימאן

אבדק"ק מחזיקי הדת דחסידי בעלזא

מאנטריאל יע"א

מנשים באוהל תבורך

זוגתי הרבנית הצדיקת והמלומדת מצוינת בכשרון מעשיה,

מרת דבורה רחל תחי'

בת א"ח הרב הגה"צ חסידא ופרישא

מוה"ר יעקב יחזקי' גרינוואלד זצ"ל

יושב בשבת תחכמוני בק"ק חוסט

דודו של רבינו המחבר זצ"ל

החונרת בעוז מתניה לאמצנו בעבודת ה' ולתורתו הק' ללמוד וללמד, ידיה פרושות לעזרת הבריות להטיב עמם כיד ה' הטובה עליה, ובתורת חסד על לשונה שוקדת בחכמה ותכונה על חינוכן של בנות ישראל ברוח אבותינו הק'.

תהא משכורתה שלימה מאת ה' ונתברך יחד ממקור החסד בשפע בריאות טובה והצלחה מרובה ברו"ג לאורך ימים ושנים טובים ונזכה לחזות בנועם ה' ובתשועת ישראל הקרובה בביאת משיח צדקנו בב"א כיה"ר.

הקדמת

המוציא לאור בשנת תשל"ט

ישמחו האבות ויגילו הדורות בהגלות נגלות שנית חידושי תורה אא"ז הרב הגאון המפורסם, אוצר כלום בקי בחדרי תורה, כש"ת מוהר"ר אברהם ביק זצללה"ה, ה"ה חיבורו עה"ת ביכורי אביב, יסוד אהל מועד דברים נחמדים בהסמכת דברי חז"ל והעמסת כוונותיהם בעצם הכתוב ע"י הקרי, הכתיב ומעמי המקרא.

הנה מדרך המו"ל להאריך בתולדות המחבר וגדולתו, אבל דבר זה נבצר מאתי לעשותו בשלימות מפני מיעוט ידיעות אודותיו, ואת המעט הידוע לי מבית אבותי אנסה להעלות על הכתב למען יכתב לדור אחרון.

מולדתו היה בעיר מאהליב-פאדאליען שברוסיה לאביו הרה"ג ר' יעקב זצ"ל ולאמו מרת דבורה ע"ה. אח"ז העתיק משכנו לעיר פרשבורג לתקופה קצרה, כמוזכר בהסכמת השבט סופר זצ"ל לספרו אהל מועד שהוציא לאור בשנת תרל"ה וז"ל "ומה מאד התענגה נפשי בימי שבתו פה עירנו פרעסבורג כעשרה ירחים, לראות תהלוכותיו בקודש ביראת ה' כל היום, ולהקדיש עתותיו לתורת אל חי ולשמוע תמיד חידושי הנעימים חכו ממתקים ושפתותיו מחמדים", עכ"ל, אח"כ נדבה לבו אותו לעלות לאה"ק לחונן את עפרה והתיישב בירושלים עיה"ק, שם הוציא לאור ספריו "פרי הארץ" ו"אהל יוסף" בשנת תרמ"ב, וחתם עצמו עליהם כתושב ירושלים, אבל היות ומזגו לא סבל את הקלימט שם הוכרח לשוב לפרסבורג, ושם המשיך בעבודתו להדפיס ספריו הרבים, חידושיו שהעלה על הכתב ברוב חריפות ובקיאות. בפרשבורג אף יסד לעצמו בית דפוס למטרתו, שם הדפיס חלק מספריו הרבים.

שמעתי מפי אמי מורתי ע"ה כי אא"ז קבל על עצמו עול גלות בנסיעות וטלטולם, לחקור אחר כתבי יד עתיקים מגדולי הדורות, באמצע נסיעותיו אלה זכה להפגש עם גדולי עולם רבני דורו אשר כולם הפליאו בקיאותו הרבה, כי היה כמעין המתגבר בפלפולא דאורייתא, והתענגו להשתעשע אתו בדברי תורה, גם הוא כענותנותו קלט דבריהם וספחם לחידושיו בשם אומרם בחיבורו אהל מועד.

קשר מיוחד היה לאא"ז אל מרן הרה"ק מצאנז זצ"ל אף זכה לקבל הסכמת קדשו על ספרו

ביכורי אביב, בו משתקף הערצת הרה"ק מצאנז וי"ע אל אא"ז והפלאת גדולתו. ושמעתי מאמי מורתי ע"ה כי פעם אחת היה אא"ז ער בלילה כדרכו אצל נר שעוה ותלמידו בידו ומרוב עייפות נרדם על ספרו והנר הדולק ללהב יצא ואחז האש בדפי הגמ' שהיה בידו והיה אז בסכנה גדולה, ופתאום בא אליו הרה"ק מצאנז וצ"ל בחלומו והקיצו בלשונו לאמור "אברהם אברהם די גמרא ברענט" ועי"ז נתעורר משנתו וניצל, והיה לנס, (א).

(א) מצינו עובדות כאלה שיש כח לצדיקים להתגלות בחלום למקורביהם לצורך שעה, ועי' בחת"ס ריגש עה"כ טורף טורף יוסף, כי יעקב אע"ה ידע כי יוסף לא מת, כי לו היה מת היה נגלה אליו בחלום, ואמר ולא ראיתיו עד הנה אפי' בחלום, ולכן פתח כי טורף טורף בדעתו ומסתובב בין החיות, עי"ש. וכן סיפר לי ידידי הרה"ח מו"ה מרדכי ניישטאט הי"ו (ז"ל), כי בעת המלחמה שבת בשוב אחד עם בנו של הרהגה"צ מיעמערינג וצ"ל הי"ד, ורצו לסמוך על העירוב של המקום ההוא, ובא הגה"צ הנז' בחלום אל בנו להודיעו כי אין לסמוך על העירוב מפני שהוא לא כתיקונו. כמו כן סיפר הר"ר שמעון גרוז הי"ו מיעמערינג, וכעת בלונדון, כי לאחר השואה עשה תיקונים בבית הקברות שביעמערינג, ולפני כמה שנים נחלה מאד והרופאים נתיאשו ממנו, והיה בסכנה גדולה ובמצב של אי הכרה כמה ימים, וכשחלפה הסכנה ונתעורר מעלפונו ספרו לו הקורות אתו, והנה תרדמה נופלת עליו ובחלומו לפניו שני נפטרים צדיקים השוכבים בבית החיים ביעמערינג אומרים לו שלא יפחד ממצבו ובעז"ה יתרפא רפו"ש בזכות שתיקן את חומות בית הקברות ביעמערינג, ועי"ז הם יכולים לנוח על משכבם בשלום, ובחלומו בקשו הם ממנו כי ימשיך גם להבא לדאוג לשלימות בית הקברות שם למען ימצאו שם מנוח לכל הפחות עוד חמישים שנה, ועוד החזיקו לו טובה כי פעמיים הביא אנשים כשרים להתפלל על קבריהם, עד כאן דברי הקדושים לר' שמעון הנז' בחלומו, ותיכף אח"ז באה לפניו בחלום נפטרת זקנה מיעמערינג - אשר בפטירתה הספיד אותה הרהגה"צ מיעמערינג וצ"ל שמעולם לא דברה לה"ר - והיא צועקת לר' שמעון הנז' בחלומו לכל ישמע לקול שני הצדיקים אלה המבקשים לשמור על שלימות בית הקברות לחמישים שנה, אלא ידאג וישתדל לסדר זאת על מאה שנה. וחלום הזה חזר ונשנה אצל ר' שמעון הנז' אז כמה פעמים. והנה ר' שמעון הנז' לא הבין דברי שני הצדיקים הנז' שהודו לו כי הביא פעמיים אנשים להתפלל על קבריהם, כי זה היה רק פעם אחת, כשביקר שם ביעמערינג ידידי ש"ב הרה"ח ר' שמעון שלמה ב"צ געשטעטנער הי"ו ממונטריאל, וכשסיפר ר' שמעון את חלומו לר' שמעון שלמה ב"צ אז נתחוררו הדברים, כי ר' שמעון שלמה ב"צ הלך עוד פעם להשתטח על קברי שני הצדיקים ההם יחד עם גיסו בביקור אחרת שם. עובדה זו סיפר לבקשתי ר' שמעון הנז' לידידי תלמידי היקר מו"ה אלי' נפתלי פארבער הי"ו מלונדון.

ועלינו ללמוד מזה כמה החיוב לעמוד על המשמר בתקנת חורבות בתי הקברות למען כבוד הנפטרים, ועוד רואים מזה כמה נוח להם לצדיקים שבאים להתפלל על קבריהם. ועי' בסה"ק בית אהרן בליקוטים בסופו, פי' הכי דרכי ציון אבלות, שקאי על ציון הצדיקים שאי אפשר להשתטח שם כעת.

וכאן אתי להזכיר את האי גאון וצדיק נשגב כש"ת מוה"ר יצחק שטיינער אב"ד יעמערינג וצוק"ל הי"ד, אשר עלה על מוקדה במזבח אירופה ולא זכה לקבורת ישראל, וגם עדיין לא הציבו לו יד ושם בהדפסת חידושי, בקונטרס אוד מוצל מאש שבסוף ספר מוצל מאש מבנו של הרהגה"צ גדול בענקים מוה"ר אברהם יעקב סופר וצ"ל שהיה קודם אב"ד יעמערינג ואח"כ אב"ד טעט - גם

בימי בחרותי סיפר לי הרה"ג מוהר"ר חיים באום זצ"ל אב"ד פ' ווארשואר, כי אא"ז נתאכסן אצלו פעם אחת, ובלילה ביקש אא"ז ממנו כי יסגור כל החפצים המונחים בחדר שהוקצה עבורו, למען לא יביא עצמו לידי חשד ח"ו, ובלילה שמע הרה"ג הנז' כי אא"ז חלץ מנעלו למען לא יפריע למארחיו בשנתם, וטייל בחדרו כל הלילה וחזר על לימודו. אא"ז מזכיר את הרה"ג הנז' בספרו על תהילים ק' עה"כ ולו אנחנו עמו.

כן סיפר עליו גדולות הגאון האדיר המפורסם בצדקתו ותומו רבי שבתי שעפטיל ווייס זצלה"ה אב"ד שימאני (ב) מחבר ספר הלכתא רבתא לשבתא, שהכיר את אא"ז המחבר

אותו זכיתי להכיר מביקוריו בעיר פאפא ומקשרי מכתביו עם כ"ק אדמו"ר הויגד יעקב זצ"ל שהיתי כותב בפקודתו, שאמר אלי מה לכתוב והוא חתם שמו עליו מפני חולשתו, ודכירנא מכתב אחד שהתחיל בה "המכסה אני מאברהם ידידי" וכו', וכל פרשת גדולתו מובא בקונטרס הנז' במכתבו של אחיו הרהגה"צ מטעמשוואר זצלה"ה - מובא גם תולדותיו של הרהגה"צ מיעמערינג זצ"ל שהיה תלמיד מובהק לגאון האדיר רבי יואל פעלנער זצ"ל אב"ד בעלעד ואח"כ באוהעלי, וביעמערינג סייע לנהל ישיבה ולהרביץ תורה להרה"ג מוה"ר אברהם יעקב סופר זצ"ל שהיה אז אב"ד שם, ובשנת תרע"ג כאשר הרה"ג הנז' נתקבל לאב"ד טעט הסמוכה, אז הסמיך את ידו של הרהגה"צ מוה"ר יצחק שטיינער זצ"ל שיהיה הוא לממלא מקומו ברבנות ביעמערינג, וכימיו נתרחה הישיבה וגדלה שמה לתפארת בכל המדינה, ויצאו ממנה תלמידים למאות מופלגים בתורה ויראה יחדיו תואמים, וגם אני זכיתי לשמוע שיעוריו, בהזדמנות של שליחות קודש ליעמערינג, והיה צדיק תמים גאון אדיר ומתמיד גדול בעל הסבר נפלא, ובכושר הסברו הצליח להקנות את לימוד העיון על הדף לתלמידיו באופן מיוחד, וגם היה פה מפיק מרגליות, ופעם בא לשבות לעיר פאפא כאשר היה שם לביקור כ"ק הרה"צ רבי שלום אליעזר האלבערשטאם זצוק"ל אדמו"ר מראצפערט, ונתכבד שם לשאת דרשה והפליא את שומעיו. וכאשר הרשעים סגרו את הישיבות בעיירות הקטנות אז העתיק את ישיבתו לעיר ראב והרביץ שם תורה וי"ש לתלמידיו במסי"נ עד אשר עלה הכורת בעוה"ר והובילו את מיטב הצאן לאבדון וקדשו יחדיו את שם שמים במורה. ה' ינקום דמם.

(ב) גם אותו זכיתי להכיר מקרוב שהיה קרוא כמה פעמים מצד קהלת פאפא להורות ולדון כאשר הדיין הרה"ג מוהר"ר מיכאל פרעסבורגער זצ"ל לא היה בביתו, והיה גאון אדיר ובקי עצום וכולא תלמודא היו שגורים על פיו כחיצים ביד גבור, והינו תלמידי הישיבה סובבים אותו בשאלות שונות והיה משיב לכולם על אתר בעל פה כאלו ספרו מונח לפניו. ופעם זכיתי לבקר אצלו יחד עם כ"ק אדמו"ר הויגד יעקב זצ"ל, ואדמו"ר זצ"ל הפליא את בקיאותו העצומה גם בתלמוד ירושלמי. רבים נהנו ממנו עצה ותושיה, ובכח תורתו פעל ישועות רבות לאחב"י, ועד היום רבים נוסעים על ציונו להתפלל שם. ושבק חיים לכל חי בחודש מרחשון תש"ד, ואני כבר דרתי אז בעיר שארוואר אצל חמי מזיו"ר הרב החסיד מוה"ר יושע גרינוואלד הי"ד, ונסענו לאשכנתי של גאון זה, והספדים רבים נאמרו עליו, וזוכרני את הספרו של כ"ק אדמו"ר מפאפא (שליט"א) בעל ויחי יוסף זצוק"ל שהתחיל בקול בוכים ובדמעות שליש את הכ' בפ' השבוע אז "והנה אימה חשיכה נופל על אברהם" והאריך מאד בענין מפני הרעה נאסף הצדיק, ובעיני הקהל היה הדבר לפלא שאדמו"ר (שליט"א) [זצוק"ל] יאמר דברים כאלה, אבל בעוה"ר לא ארכו הימים והרשעים הגרמנים

הארורים נכנסו לאונגארין, ונראה בעליל כי נבואה נזרקה בפי אדמו"ר (שליט"א) [וצוק"ל], שאר תולדות גאון זה ופרשת גדולתו, מבוארים בהקדמת ספרו 'הלכתא רכתא' לזכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

ומדי דברי בגאון זה זכור אזכיר את סגל חבורת גדולי העיר פאפא שזכיתי להכירם ולשהות במחיצת קדשם להנות מזיום, ה"ה הגאון המפורסם מוה"ר מיכאל פרעסבורגער הי"ד דיין ומו"ץ מובהק, מגדולי ההוראה בדור הקודם, והיתי רגיל לבוא לפניו להציע לו ספקות בלימוד, ולהשתעשע מבושם חידושי תורתו, וכירנא פסק הלכה ממנו, נידון המובא בשו"ע סי' ש"א היתר לילך באבנט בשבת הוא גם לאותם שיש להם רצועות על כתפיהם המחזיק את המכנסיים (האזענטראגער), ואין זה בכלל שני אבנטים כי כל אחד פעולתו לדבר אחר, וכמו שהותר שני אבנטים באם בגד מפסיק ביניהם, והציע דבר זה בפני לומדים וקבלו דבריו. ולענ"ד יש לפלפל בזה כי הלא אבנט מחזיק גם את המכנסיים שלא יפלו, וא"כ הכתפות הם מיותרות, ואולי אין האדם רוצה לחגור עצמו כ"כ בחוזק שיועיל על הידוק המכנסיים ואז צריך להכתפות הנ"ל.

והיה גאון זה ממוקרי ומעריצי כ"ק אדמו"ר הויגד יעקב זצ"ל והיה מבטל עצמו אליו בהכנעה יתירה, וכאשר נקרא פעם על ידי לאדמו"ר זצ"ל למען תיקון המקוה בעיר הזדרז עצמו תיכף ללא שהות כלל למלאות רצון אדמו"ר זצ"ל. וכן לאחר שנתמנה כ"ק אדמו"ר מפאפא (שליט"א) [וצוק"ל] למלאות מקום אביו זצ"ל, ורצה אדמו"ר (שליט"א) [וצוק"ל] לתקן איזה דבר במקוה, גם כן השתתף גאון זה בתיקונו, ובפלפולא דאורייתא נאספו בצוותא חדא - אצל הרבני החשוב מו"ה מרדכי צבי ב"ר שמואל שלמה רחנבערג הי"ד שהיה הממונה על המקוה, כל גדולי העיר ה"ה כ"ק אדמו"ר (שליט"א) [וצוק"ל] ולהבחיל"ח הרה"ג מוה"ר פנחס יעקב הלוי האבערפעלד הי"ד שהיה הרב בקהלה השניה, והרה"ג מוה"ר מיכאל פרעסבורגער זצ"ל יחד עם חתנו הרה"ג ר' שמעון וואכטאל הי"ד, ובתור מלווה זכיתי להשתתף במחיצתם בפלפולא דאורייתא, ואדמו"ר (שליט"א) [וצוק"ל] שלח לקרוא גם להרה"ג מוה"ר אברהם דירנפעלד זצ"ל אולם ברוב ענותנותו לא רצה להורות בפני כ"ק אדמו"ר (שליט"א) [וצוק"ל], וגם היה גאון זה מפלאי העיר ושעשועיו, ת"ח ושקדן עצום, והיה רב בחברת ש"ס בעיר, ממעריציו הנאמנים של כ"ק אדמו"ר הויגד יעקב זצ"ל בביטול גמור כלפיו, וכמעט ולא החסיר שולחן אחד בלילי שבתות של אדמו"ר זצ"ל מלהשתתף בה, והיה לו השפעה גדולה על בעלי בתים שבעיר ותלמידי הישיבה, בראותם את יחסיו והכנעתו לאדמו"ר זצ"ל, וכשאדמו"ר זצ"ל לא היה בביתו היה הוא המורה הוראה לבני קהלתו עד שאח"ז נבחר לזה בנו הצעיר של האדמו"ר זצ"ל הרה"ג ר' משה הי"ד. חיבה יתירה הראה לי הרה"ג מוה"ר אברהם דירנפעלד הי"ד, וכדי להלהיבני ולהדריכני בדרך לימוד, למד אתי כמה תשובות חתם סופר ודייק בכל דבריו, ובקשני להציע ספקותיו בפני הדיין הרה"ג ר' מיכאל פרעסבורגער זצ"ל. זכות תורתם וצדקתם תגן עלינו לעד.

בהזדמנות זו הנני להנציח גם את זכר חברי היקר הבה"ח מוכתר במו"מ טובות מופלג בתו"ש וחסידות, כמר שמחה דוב הלוי ב"ר יוחנן וואזנער הי"ד, שלמדנו יחד אתו כמה שנים אצל כ"ק אדמו"ר הויגד יעקב זצ"ל, והיה מהאיריות שבחבורה ופאר הישיבה, וקודם למד אצל הרה"ג ר' מוה"ר אברהם אינהורען זצ"ל דומ"ץ בק"ק סאמבאטהעלי ומרכיץ תורה ויראה שם, והיה מפורסם בתורתו וצדקתו, וגם תלמידיו הצטיינו בכח השפעתו שהדריך אותם, ולאחר פטירת הרה"ג הנז' באו כמה מתלמידיו לישיבת פאפא, והיו מוכתרים ב"ש מופלגת שספגו מרבם הנז', ורעי היקר הבה"ח שמחה דוב הנז' היה צדיק חמים במעשיו, ומתמיד גדול בתורה, ונשאר ממנו הערה בכתב ידו שרשם על גליון הש"ס שלי כמס' שבת דף ד' תוסד"ה מאי שנה, והנני להעתיקו לעשות נח"ר לנשמתו. ח"ל. ע"י לקמן ה' תוסד"ה ואמאי ולכו"ע וצ"ל דהיינו לפי מה שכתבו שם התוס' שאפי' מושיט בדיטא אחת אינו חייב אם אינה נותנה לתוך ידו וא"כ למה כתבו התוס' כ"כ בפשיטות שאי אפשר

זצ"ל מפרשבורג, ואא"ז מביאו בספרו תוספת אהל מועד חלק ו' - והוא היה רגיל לספר לי בגדולת אא"ז המחבר ובקיאותו העצומה, והוסיף אלי בברכתו כי אזכה להיות ת"ח כמדתו, אבל לא נע ונד כמוהו, כי כמוזכר קיבל על עצמו אא"ז עול גלות ונדודים למען הוסיף על לימודיו וידיעותיו.

במיוחד מרבים בשבחו לגדלו ולהללו, הרה"ג רבי שמעון סופר זצ"ל אב"ד קראקא, ורה"ג רבי אלי' חיים מייזל זצ"ל אב"ד לאדו, והגאון הנצי"ב זצ"ל, בהסכמותיהם לספריו ביכורי אביב ואהל מועד, בו הם מרבים להעריכו בשל בקיאותו הרבה וזכותו הגדולה לפענח צפונות בתורה, בהסמכת דברי חז"ל לשל תורה, והעמסת דבריהם בכונת המקרא, והעולה על כולנה שפתותיו שמתקו לחיד, המשמח לב שומעיהם במתוקים מדבש ונפת צופים.

כותב הדורות בספרו שם הגדולים החדש מזכירו לשבח בזה"ל "רב גדול ומפורסם חיבר

לאוקמי בדיוטא אחת עכ"ל, כפי השמועה נהרג ידיד זה "בבאר" מקום מוכן לפורעניות, הי"ד ותהא נשמתו צרורה בצרור החיים.

ועוד לפני כחובה נעימה להעלות את זכרו של הרה"ג המפורסם לשם ולתהלה חר"ב כש"ת מוה"ר מנחם הכהן פישער זצ"ל הי"ד אב"ד שארואר, שזכיתי להסתופף בצלו בימי שבתי בעירו בעת נשואי מזיו"ר משנת תש"ב עד תש"ד, הוא הגבר אשר הקים עולה של תורה בקהלה הנז' ותיכף שנקרא למלא מקום אביו הרה"ג מוה"ר טובי' פישער זצ"ל שהיה בזיו"ר חתן הגאון האדיר רבי יואל פעלנער זצ"ל ובזיו"ש חתן הרה"ג ר' אברהם אהרן כץ מנייטרא זצ"ל - הקים תלמוד תורה לתפארת הסביבה כולה, וקירב לשם בני עניים שמהם תצא תורה, ובהנהלת הרב הג' מו"ה שמעון וואסערמאן ז"ל - גיסו של אדמו"ר ויגד יעקב זצ"ל מזיו"ר - התפתח התלמוד תורה והצליחו להחדיר תורה ויראה בסביבה כולה. והיה גאון זה אוהב נאמן לכל בן תורה, ובעל נפש רחבה לקרבם ולסעדם, וברשותו נתמנו בקהלתו ג' מורה הוראות, והמריץ את הצורכי תורה להתקדם במאויים, להקנותם נסיון בדרוש והוראה, וגם לי יעץ בכל ש"ק שלישי לומר דרוש בבית המדרש שם, ואתי ידידי מקדם הרה"ג וכו' מוה"ר שמחה בונם גרינבערגער זצלה"ה שהיה מורה הוראה מובהק שם, וגם להלח"ט ידידי הרה"ג מוה"ר צבי ארי' שיק שליט"א רב ואב"ד בלוס-אנג'לס, ועם ידיד זה החזקנו ישיבה קטנה לבחורי חמד צעירים בעזרת הרה"ג הנז' האב"ד שם ובהסכמתו. וכאמור היה הרה"ג האב"ד של בעל נפש טובה. וגדול במדת החסד, וכשהגיעו ימי הזעם והקימו מחנות עבודה היה שם בשארואר בית חרושת גדול למשי ושם היו שבויים רבים מאחבנ"י והוא זצ"ל בכל כחו השתדל להקל סבלם מעבודתם ועזר להם לסעדם ככל האפשר במסירות נפש רבה. הוא היה מתלמידי הגאון בעל הדעת סופר מפ"ב ובקפדנות שמר על דרך רבותנו החת"ס ותלמידיו ללא שום פשרות וויתורים, וקירב מאד את המתנהגים בדרכי החסידות. היה גדול בתורה ויגיע בה לעמקה, וכ"ק אדמו"ר זצ"ל מפאפא - שלא היה מן המגזימים בשבחים - כותב עליו בספרו משפטי-ליעקב יו"ד ל"ד, הרב המאוה"ג לממשלת התורה עוטה כשלמה אורה, חריף ובקי משנתו קב ונקי מפורסם לשם ולתהלה מושלם בכל מדה ומעלה וכו'. גאון זה נהרג עקה"ש ביום כ"ג ניסן, כאשר היו בטלול דרכם להגיע לטערעזיענשטאט, וכשל כחו באמצע הדרך ושם יצא נשמתו בטהרה וזכותו יגן בעדינו לטובה.

ספר ביכורי אביב, ברכה משולשת, יסוד אהל מועד, ואהל מועד עשרה חלקים על קרי וכתוב שבתנ"ך.

כדאי לציין כי אא"ז המחבר זצ"ל חיבר גם ספר על הרמב"ם בשם "ימין משה" אשר הוא מזכירו בשער ספריו כי המה עודנו בכתובים, אשר כנראה אבדו במרוצת הזמן, וחבל על דאבדו. וקונטרס אחד יש בידי רובו של הרמב"ם מסתמא הוא בכלל ספר הנ"ל.

חריף עצום היה אא"ז המחבר זצ"ל ומעיין מתגבר, באשר כותב בעצמו לתומו בהקדמתו לספרו אהל יוסף, וגם בשו"ב אל עיר חפצי בה ירושלים תובב"א, ונתישבו לי כמו חמש מאות (קרי וכתוב) בחודש ימים, וכו', לא חשך ה' ממני ענינים כמו אלה אשר מצאתו איזה הקדמה מאירת עינים וספרים נפתחו לפני בלי כונה לזה הספר דוקא וכו'". בכחו הגדול זה הלך וחיבר ספרים רבים ונכבדים בשיטתו המיוחדת בו מגלה כי כל דברי חז"ל ואסמכתותיהם מדויקים ומבוארים בכתוב, ובעידודם של גדולי דורו הפך ה' בידו הצליח להדפיס רוב ספריו שנתקבלו ברצון בעולם.

בבית מדרשו הצנוע בפרשבורג ישב לו בשקידה על התורה והעבודה, מפיץ אמרותיו לשומעי לקחו, ומזמן לזמן נודד הוא למרחקים כאשר קבל על עצמו. גלי נדודיו לא הפריעוהו משקידתו, ויסוריו לא הרפהו מלמודו, אשת נעוריו נפטרה עליו בצעירותו, ובזו"ש נשא לו את זקנתי הרבנית המיוחסת מרת מרים בת הרה"ג מו"ה שלמה נפתלי ריינעס ע"ה, שילדה לו את בניו ובנותיו: ר' ישראל-ל הי"ד, אהרן ע"ה, יצחק ע"ה, שלמה נפתלי הי"ד, עזריאל הי"ד, מרדכי ע"ה, אמי מורתי חיילא געלא ע"ה. (ד) מרת נחמה אשת ר' זאב ניימן הי"ד, פיגא אשת ר' יוסף לעפקאביץ הי"ד.

פרשה מופלאת שקרה בעת פטירת אא"ז המחבר זצ"ל בשנת תרס"ג, מסופרת בסילודין על ידי זקני חסידי חב"ד ששמעו זאת מפה כ"ק האדמו"ר מהריי"ץ זי"ע אשר היה נוכח בשעת המעשה, וזה תוכנו כמודפס בס' שמועות וסיפורים מרבוה"ק ע"י ר' רפאל נחמן ב"ר ברוך שלו הכהן, נדפס בשנת תשכ"ד בכפר חב"ד:

היה זה בזמן של פחדים בזמן שהאדמו"ר הריי"ץ היה במוסקבה, ואנשי הג.פ.א.ו. ארבו לו, לכן נסע לשבת קדש לכפר סמוך מנושקניה. והוציאו קול שהאדמו"ר איננו מרגיש טוב ומשום זה נסע לנוח, ופקדו על אנ"ש לא לבוא לשם, רק אחדים מחשובי החסידים היו שם.

(ד) ה"ה אמי מורתי אשה צנועה וחשובה בעלת מדות תרומיות ונפש אצילה, נפטרה פתאום בת ס"ב שנה ביום כ"ג תמוז תש"ה בעיר אראד ושם מנו"כ ת.נ.צ.ב.ה.

ביניהם ר' שמואל אבא ז"ל דוליצקי ואבי ז"ל. שם סיפר הריי"ץ שני ספורים נוראים ואלו הם:

פעם הייתי עם אבי הרש"ב בחו"ל. - מספר הריי"ץ - ודרכו של אבי היתה לנוח מעט על הספה לאחר ארוחת הצהרים, הוא היה לא שוכב ולא יושב, אלא, משעין עצמו. האדמו"ר הרש"ב היה קורא לה "וואלגערן זיך". פעם לאחר סעודת הצהרים בזמן שהיה נח בצורה כזאת על הספה, האריך במנוחה זו זמן רב. ואני לא ידעתי מה לעשות. ראיתי שהוא כאילו איננו בעולם הזה. הוא לא היה ישן, אלא מוטח על צדו, ועיניו גם הן נראו בצורה משונה. להעירו הייתי ירא ולהניחו כך גם כן פחדתי. התחלתי ללכת בחדר אנה ואנה בקול רעש, אולי יתעורר, אך ללא הועיל. התחלתי להזיז את השולחן בכונה אך הוא לא הקיץ, עד שהיה כבר מאוחר. פתאום התעורר אאמו"ר ושאלני:

איזה יום היום? איזו סדרה היום? משום שהוא היה לומד אתי בכל שבוע את הדא"ח לאותה פרשה. עניתי לו שהיום יום רביעי וגם עניתי מהו פרשת השבוע.

האדמו"ר נ"ע בהתעוררו היה נראה כמבולבל. אחר-כך התכוון לתפלת ערבית והוא האריך באותה תפלה והתפלל כעין תפלת ראש השנה, עם הניגון של האדמו"ר הזקן. כל זה היה לפלא בעיני - ממשיך לספר האדמו"ר הריי"ץ - למחרת בבקר שאלני אם יש עמנו כסף. משום שבהיותנו בדרך היה הכסף אצלי. והאמת נתנה להאמר שהייתי אז בדוחק, אך מכיון שהאדמו"ר שאלני, הלכתי לבית המשכון השארתי שם את מקל הכסף שלי, קבלתי בעבורו סך כסף ומסרתי לאבי. (בדבר המקל ישנו ספור מיוחד, בספר השיחות קייץ תש"י אות י"א) אחר כך אמר לי שרצונו ללכת לכמה מקומות, והואיל ולא אמר לי ללכת עמו הבינתי שאין ברצונו הק' שאתלוה אליו, נשארתי במלון ואאמו"ר הלך.

בעבור זמן מה הגיע שליח מחנות עם חבילה בידו. וישאל: - כאן מתגורר שניאורסון? עניתי. כן. ויאמר לי: הנה הבאתי חבילה מחנות פלונית עבור אדון אחד שקנה וצוה להביאה לכאן. במשך השעות הקרובות הגיעו חבילות נוספות מחנויות אחרות. בהימי על החבילות ראיתי שהיו אלה חבילות עם פירמות של חנויות לבגדי נשים ונעורות, אמרתי אל לבי: לכן קנה מתנות לבנותי.

לעת ערב חזר האדמו"ר נ"ע למלון ואמר לי שבדעתו לנסוע, שאתכוון. לאן נוסעים לא אמר לי. פרעתי את החשבון בבית המלון, ארזתי את החפצים ויצאנו אל תחנת הרכבת. שם אמר לי לקנות כרטיסים לפרשבורג עירו של החתם סופר זצ"ל. בהגיענו לשם רציתי לשכור עגלה מתחנת הרכבת לעיר כרגיל. אולם אאמו"ר אמר לי שנלך ברגל, ואקח בידי את המזודה ונלך.

ברחוב פגשנו בבחור אחד שהיה רץ וממהר, עצר אותו אבי ושאלו: - איפה המלון

והמסעדה של פלוני? אמר לו הבחור בחפזו: - אין לי פנאי. לכו ישר ושם תשאלו. אמר לו אאמו"ר: - היתכן? כך מקיימים מצות הכנסת אורחים? הלא רואה אתה שאנשים זרים אנחנו במקום. הולכים אנו מתחנת הרכבת בשמעו זאת הבין שלא התנהג בנימוס. נעמד והראה לנו לאן ללכת והוסיף שבעל בית- המלון נפטר בימים אלה (בדיוק באותו זמן שאבי נח את מנוחת אחר-הצהרים). ובכיתו יושבים שבעה ר"ל.

הודה לו אאמו"ר ואנחנו המשכנו בדרכנו. בהגיענו למלון ראינו אשה ושלוש בנותיה יושבים שבעה ר"ל. המשרתים שבמלון נתנו לנו חדר. נחנו מעט ואח"כ אמר לי אאמו"ר שנצא ונהלך מעט בעיר. יצאנו החוצה והלכנו לישיבה אחת שם ישבו ולמדו בחורים רבים. אאמו"ר שוחח עם אחדים מהם בלימוד. גם זה שפגשנו ברחוב היה שם בין הלומדים וגם אתו דיבר אבי בלימוד. עם אחד הבחורים הרכה להתפלפל ואח"כ שבחו מאד.

כשחזרנו למלון נכנס הרבי לנחם את האלמנה ואת בנותיה. וסובב את הדברים עד אשר דבר אתה שתשתדל להשיא את בנותיה. התחילה האשה להתאונן שמצבה רע, ובמיוחד עכשו לאחר מות בעלה, הוצאות הבגדים מרובים וכד'. ובכלל אין מזדמנים לה שדוכים מתאימים.

הציע כ"ק אבי לבכירה את בן הישיבה אשר הרבי הרכה להתפלפל עמו ושבחו. ובדבר הבגדים אמר לה שלא תדאג משום שמלבושים עבור הכלה יש לו מן המוכן, הכל, מכף רגל. גם לבת השניה הציע. את הבחור אשר פגשנו ברחוב וגם עבורה יש לו את כל הבגדים הנחוצים, לבסוף התקיימו שני השידוכים ונסענו משם.

לאחר חמש שנים - מספר הרי"ץ - הייתי בקרבת מקום לפרשבורג, ואסע לשם במיוחד כדי לראות כיצד הסתדרו הבנות אשר אאמו"ר השיאם. מצאתי שם את השלישית בלבד. היא הכירה אותי וספר לי כך: - גם אני נשואה כבר, וגם אני מרוצה, אולם שתי אחיותי, אשר אביך השיא אותן, הן מאושרות מאד, אחד מהם רב בעיר מסוימת (ג) והשני ראש-ישיבה והם חיים עם נשותיהם באושר גדול.

(ג) ה"ה אדוני אבי הרב מו"ה יוסף בן הרב הצדיק מוה"ר בנציון ניימאן זללה"ה שהיה בעל כשרון נפלא ופה מפיך מרגליות, מחשובי תלמידי הרהג"צ המפורסם רבי ישעי' זילבערשטיין זצלה"ה אב"ד וייצען בעמח"ס מעשה למלך, ותלמיד מרן השבט סופר זצלה"ה אב"ד פרעשבורג. א"א ז"ל היה שקדן גדול בתורה והיה בקי במיוחד בכל סדרי המשנה וחזר עליהם הרבה ביגיעה. וידו רב לו בהלכה ואגדה, ובימי זקנותו העיד על עצמו כי על אף חולשותיו מספיק ביום אחד לחזור ז' דפים גמ', וגמל חסד בגופו ומאדו לכל נברא, וגם היה מוהל אומן נפלא, והוא אשר נבחר על ידי כקש"ת המרי"ץ מליבובאביטש זי"ע לחתן אא"ז המחבר זצ"ל עקב כשרונותיו המיוחדים כאשר נוכח זאת המרי"ץ זצ"ל בכיקורו בישיבה בפ"ב שם, א"א ז"ל נלב"ע ביום פורים דפרזים

לאחר שסיפר זאת האדמו"ר, שאל אחד המאזינים, מי היה בעל המלון שנפטר. ויענה לו האדמו"ר, ששמו היה הרב ר' אברהם ביק והוא חיבר כמה ספרים. ע"כ.

* * *

ובזה אתן שבח ותודה להשי"ת על כל הטוב שגמלני, ולהדפיס אידרא את ספרי אא"ז זצ"ל זיכני, אשר זה כמאה שנים מאז נדפסו לראשונה ואינם מצויים כבר, והשתדלתי להדפיסם מחדש למען לא יאבד זכרו, וכונתי בזה לשלם תודה להשי"ת על רוב חסדו אתי, אחר שנחלתי אשתקד ר"ל, ורופא כל בשר שלח דברו וירפאני, וימלטינו משחיתותם. והנה אמרו חז"ל חולה שנתרפא צריך להודות, וחייב בקרבן תודה, ואא"ז זצ"ל בספרו על תהילים מבאר כי חי"ת נחשבים כקרבן, על כן יתקבל נא עבודתי זאת לרצון לפני אדון כל כקרבן וזבח, עד אשר נזכה לבוא שעריו בתודה וחצרותיו בתהלה, לציון עיר קדשנו להעלות לפניו קרבנות חובותנו בשיר ורננים.

ובענין קרבן תודה שמעתי מכ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא זצלה"ה זיעוכ"י לפרש בשם אביו הרה"ק מהרי"ד זצלה"ה את דברי רש"י בתהילים זובח תודה יכבדני פי' רש"י זבח על עונותיו, ויל"ד דקרבן תודה אינה באה על חטא, ופירש ע"ד דא"י בגמ' ברכות ה. אם רואה אדם יסורים באים עליו יפשפש במעשיו, אך בעת היסורים קשה על האדם לפשפש במעשיו בתשובה שלימה כראוי מפני דוחק יסוריו, ואעפ"כ השי"ת עוזר לו לחלצו מיסוריו, והאדם צריך לדעת כי הצלתו זו מתנה מהשי"ת ולא לפי תשובתו, וכל זה בכדי שיוכל אח"כ לעשות תשובה מתוך הרחבת הדעת כדבעי, וזה כונת רש"י שקרבן תודה הוא ג"כ קרבן תשובה כנז'.

ועד"ז פי' כ"ק מרן אדמו"ר מבעלזא זצלה"ה את דברי המד"ר זובח תודה יכבדני, כבדני אין כתיב כאן אלא יכבדני כבוד אחר כבוד, ע"ד דא"י בדברי חיים עה"כ אם על תודה יקריבנו, כי התורה מיעצת לו להאדם להקריב קרבן תודה ולא חטאת ואשם, ע"כ. והנה כשהשי"ת עושה ניסים לאדם ומצילו מצער או מתגדל ומתקדש עי"ז כבודו ית"ש בעולם שנתפרסם אלקותו, וזהו כבוד אחר כבוד הכבוד הראשון הוא להשי"ת עצם הישועה והנם שנשלח לאדם, והכבוד השני הוא ע"י הקרבת הקרבן תודה שמקריב בפרסום ונתפרסם עי"ז הנם ואלקותו ית"ש, עכד"ק.

והנה קרבן תודה מתחייב האדם להקריב רק לאחר גמר הישועה והצלה מוחלטת, כמבואר בסה"ק מאור ושמש (ויצא ל"ה) עה"כ הפעם אודה את ה', ובזה פי' מרן הרה"ק

החווה מלובלין זי"ע את כונת הגמ' בחוני המעגל (תענית כ"ג) שלא פסקו הגשמים עד שהביאו לו פר הודאה, עיי"ש, וכן מדייק מלשון הגמ' ד' צריכים להודות מי שהיה חולה ונתרפא דייקא, משמע לגמרי, אולם שמעתי בשם ש"ב כ"ק אדמו"ר מרן מבעלזא שליט"א לפ' הכ' מזמור לתודה בה-ידים דברי הבני יששכר על המד"ר ואתחנן, אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע כשאתה רואה בניך בצער ואין מי שיבקש עליהם וכו' א"ל הקב"ה חייך בכל שעה שיקראו אני אענה אותם, ופי' הכונה דידוע אם האדם צריך לדבר ומפחד לבקשו שמא יבוקר פנקסו עי"ז, אז העצה כי ישבח להשי"ת על הדבר הזה ובכונתו יכוין להמשיך הענין הנצרך לו, כגון הצריך לרפואה ישבח להשי"ת במדתו שהוא רופא חולים ובמחשבתו יכוין להמשיך הרפואה. ועד"ז פירש המזמור הנז' דלכאורה קאי כל המזמור על העתיד בזמן שנוכל להקריב תודה, אבל רצוננו להמשיך על עצמנו ישועות בגלותנו מעין חסדי הגאולה העתידה, אז העצה לזה, בואו שעריו בתודה, להודות לו על נפלאותיו של העתיד מעין אותה הישועה הנצרכת לנו, וזה הודו לו ברכו שמו דייקה. עכד"ק.

ולפד"ק נראה לי לפ' ההמשך, כי טוב ה' לעולם חסדו ועד דור ודור אמונתו, שעל ידי הודו לו ברכו שמו כנז' אנו ממשיכים לעולם חסדו גם בגלותנו, ונזכה לחסדיו המרובים אתנו בכל דור ודור מעין הישועות המובטחות לנו בגאולתנו.

היוצא לנו מכל האמור, כי על ידי ההודאה על חסדי השי"ת נמשכים הישועות באותם הדברים שהם מעין ההודאה, על כן יתקבלו נא זבחי תודתי לפני אדון כל בשבחי תודתי על העבר בשל השפעת חסדיו המרובים עלינו, ועל חיים חן וחסד שחנני, וגם עד זקנה ושיבה אל יעזיבנו, ברוב טובו ובאור פניו יעטרינו, בבריאות שלימה לעבודתו יחזקינו, ונזכה לעבדו מתוך שמחה וחדוה והרחבת הדעת, וזכות אא"ז המחבר יעמוד לי לרפואה שלימה ולבריאות גופא ונהורא מעליא, ולכל הברכות המקוות בביאת הגואל בב"א.

חשון תשל"ט לפ"ק

המצפה לישועה קרובה

יעקב יצחק ניימאן

בן בתו של המחבר

רב בביהמ"ד דחסדי בעלזא ומחזיקי הדת

פה מונטריאל

ספר

בכורי אביב

מנחת בכורים מפרי חדושי תורת בימי אביבי, אשר אנכי מקריב לפני חובבי דברי חז"ל הקדושים, ומתענגים לראותם משובצים בפליאות המקרא, אשר יאמינו כי תורת אל חי אין בה מקרה, כל יתר וחסר, שנוי ותמורה, כל אות גדולה וקטנה, חלוף טעם או נקודה, ירמוז הלכה או מוסר או ענין נסתר ולא באי זרי הלשון בשעריה, לפני אחי ורעי אלה מנחתי הקטנה הזאת מוגשת, בה סולת דקדוקי המקראות, כלול בשמן התורה המקובלת, ושמתי עליה לבונת הפלפול, ואתה יין רקח האגדות, להראות כי כל מעמיק וחודר בתורה הקדושה הכתובה, ימצא ברמזיה שנוייה וטעמיה, יתריה וחסריה, קרואיה וכתוביה, כפולותיה ונקודותיה, דברי חכמים במשבצות כסף, פלפול והלכה, דין ומוסר, רמז ואגדה יחד,

בספר הזה שלשה שערים נפתחים

בינה במקרא

האחד

על התורה כסדרה וחלק גדול מנביאים וכתובים וחמש מגלות

מדרש בחדוש

והשני

חדושי אגדות מתיחסות לכל פרשה וכל ספר מנ"ך.

עמור בכורים

והשלישי

פלפולים בגמרא ודברי הרמב"ם אשר התגלגלו אל תוך באורי המקראות לקוחים מספרי ימין משה על הרמב"ם והצגתי אותם לבד לכל הלאות המעין.

בשלשה החלקים האלה נקבצו באו ב"ה, ישובי שנויי המקרא ק"ז, קריין ולא כתיבין וכתביין ולא קריין מ"ח, יתר וחסר כ"א, רמזי מסורת טעמים אותיות גדולות וקטנות ל"ג, פירושים חדשים לישב הכפולות ויתר דקדוקין רל"ו, ישובים בפרש"י על התורה שלשים: באורי מדרשות כ"ד, ישובים בדברי רמב"ם וראב"ד התמוהים כ"ז, מאמרים כוללים באגדות ק"ח, והם מסתעפים לקושיות ישובים השגות, והכל מסודר במפתחות, למען ימצא כל אחד רצונו, פלפול אגדה מדרש ורמזים, ועוד ידי נטויה ב"ה, לאסוף אספה רבה מכל הספרים, ולחבר מפרי חדושי גם אנכי, על כל התורה ונ"ך, מהמתקת השנוים, ורמז כל הפרטים הנאמרים, הכל ע"פ התלמודים ומדרשים

פי המדבר אנא עבדא דרבנן ותלמידיהון

א'ברהם בן לא"א המופלג וירא ה' מוה' יעקב ב'יק נ"י
ממאהלוב פאדאליען.

מאת כל קורא אבקש לעיין בתוספות בכורים שבסוף ספרי בראשית שמות ודברים והוספות השניות שבראש וסוף ספרי, כי אולי ימצא שם מה שיקשה לו על דברי וכבר הרגשתי ותירצתי, וגם יש שם כמה ענינים מחודשים אחרי ההדפסה
[בהדפסה זו בע"ה הכנסנו כל דברים בפנים הספר].

נדפס בלוב שנת שא נס לקבץ גלותנו [תרל"ג] לפרט